

ve školách, ve kterých žáci z vyloučeného prostředí představují vysoký podíl žáků školy a záškoláctví se zde vyskytuje častěji. Ve školách, kde je podíl těchto žáků nižší, je případný výskyt záškoláctví řešen na individuálním základě. Obecně se školám příliš nedaří navazovat spolupráci s dětskými lékaři a ověřovat důvodnost absencí (škola za běžných podmínek nemůže vyžadovat potvrzení nemoci od dětského lékaře, protože ten nemá povinnost potvrzení vystavit.³⁷) Školy, ve kterých ověřování absencí u lékařů probíhá, byly v šetření spíše výjimečné. Neomluvené absence nebyly u škol v šetření převážně označovány za zásadní problém. Vysoký počet neomluvených hodin byl způsobený zejména několika často absentujícími žáky.

Následující tabulka uvádí četnost výskytu nejrozšířenějších celoškolských strategií pro pomoc sociálně znevýhodněným žákům v osmi školách navštívených v rámci šetření České školní inspekce. Uvedené priority strategií školy byly zmiňovány vedením školy a jejich fungování bylo v rámci inspekční činnosti ověřeno. Podrobněji jsou realizované strategie popsány v následující kapitole.

TABULKA 4 | Typy celoškolských strategií pro pomoc sociálně znevýhodněným žákům

Typ strategie	Četnost výskytu ve školách
Odstraňování finančních bariér (stravování, pomůcky, kulturní a sportovní akce, pobytové akce)	8
Volnočasové aktivity, zájmové vzdělávání, pomoc s domácí přípravou	7
Komunikace s rodiči, budování vztahů s komunitou	6
Pomoc pro specifické skupiny žáků (žáci ohrožení neúspěchem, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami)	6
Rozšířené školní poradenské pracoviště, využívání podpůrných opatření, individualizace	6
Budování školního, třídního klimatu	5
Snižování míry omluvených i neomluvených absencí, záškoláctví, pozdních příchodů, nekázně	4
Prevence sociálněpatologických jevů	3
Participativní rozhodování žáků	3
Spolupráce s mateřskou školou, přípravná třída	3
Zvyšování kvality výuky (didaktika, metody a formy výuky)	3

4.2 Způsoby řešení překážek ve vzdělávání

Jedním z výstupů tematického šetření je přehled realizovaných strategií navštívených škol, které jsou reakcí na dopady sociálního znevýhodnění žáků do vzdělávání vnímané pedagogickými pracovníky. Přehled uvedený níže v tabulce shrnuje jak strategie řešení definované ze strany vedení škol, tak v některých případech i dílčí iniciativy a taktiky učitelů, které se jeví jako inspirativní. Jde o shrnutí za všechny školy zařazené do vzorku, přičemž žádná z navštívených škol nečiní všechna tato opatření. Uvedené dopady sociálního znevýhodnění žáků se často překrývají a doplňují a nelze je vždy chápat odděleně – třídění je tedy provedeno spíše pro usnadnění orientace. Z tohoto důvodu nehraje roli pořadí, v jakém jsou uvedeny. Uvedeny jsou také zjištěné předpoklady realizace strategií.

Školy navštívené v rámci tematického šetření zpravidla hledaly své strategie k přístupu sociálně znevýhodněných žáků samy, jakkoli byly realizovány také cesty za zahraničními inspiracemi a některé školy se snažily vyhledávat kontakty s dalšími školami v rámci České republiky. Z tohoto důvodu se jeví jako podstatné zjištěné strategie uvést v podrobném přehledu, který přináší informaci o tom, jak široký problém vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků představuje a jaké jsou jeho dopady do vzdělávání žáků a praktického života školy. Zároveň může sloužit jako inspirace pro školy o tom, jaká opatření při vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků je možné ve školách realizovat. Vzhledem k tomu, že všechny školy nemají pro realizaci některých opatření stejné podmínky, jsou v tabulce stručně uvedeny také předpoklady uvedených opatření. Vybrané klíčové předpoklady jsou rozvedeny také dále v textu.

³⁷ Podle § 22 odst. 2 písm. b) a odst. 3 písm. d) školského zákona jsou zletilí žáci a studenti povinni dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem. U dětí a nezletilých žáků tato povinnost náleží jejich zákonným zástupcům. Školní řád nesmí stanovovat povinnosti nad rámec právních předpisů. Škola si samozřejmě v případě podezření na záškoláctví může vyžádat „omluvenku“ od lékaře, nicméně žádný právní předpis nestanovuje povinnost lékaři takovou omluvenku vydat. Při vyžadování omluvenek od lékaře by se proto mohlo stát, že žák by následně byl trestán za to, že lékař odmítl omluvenku vydat. Omluvenka od lékaře zároveň může sloužit pouze jako součást omluvenky od zákonného zástupce nebo zletilého žáka či studenta, nikoli jako samostatná omluvenka, jelikož jak je uvedeno výše, nepřítomnost omlouvá zákonný zástupce, zletilý žák nebo student.